

SALAKLIK NEDİR, SALAK KİME DENİR

Yazı
İbrahim BERKSOY
(ME'91)

Tahsin Yücel'in Salaklık Üzerine Deneme başlığı altında topladığı denemeler kitabı Yapı Kredi Yayınları'nca (YKY) ilk kez yayımlandığında 2000 yılının Ekim ayında'yık. Herkesi "milenyum" heyecanı sarmıştı o günlerde. Artık "üçüncü binyılın eşiğindeydik"; geçmiş kaygıları dert etmenin sırası değildi. Dünya artık "global bir köy"dü. Alan razı veren razıydı. Geçmiş, geçmişte kalmıştı; artık yeni şeyler söylemek lazımdı.

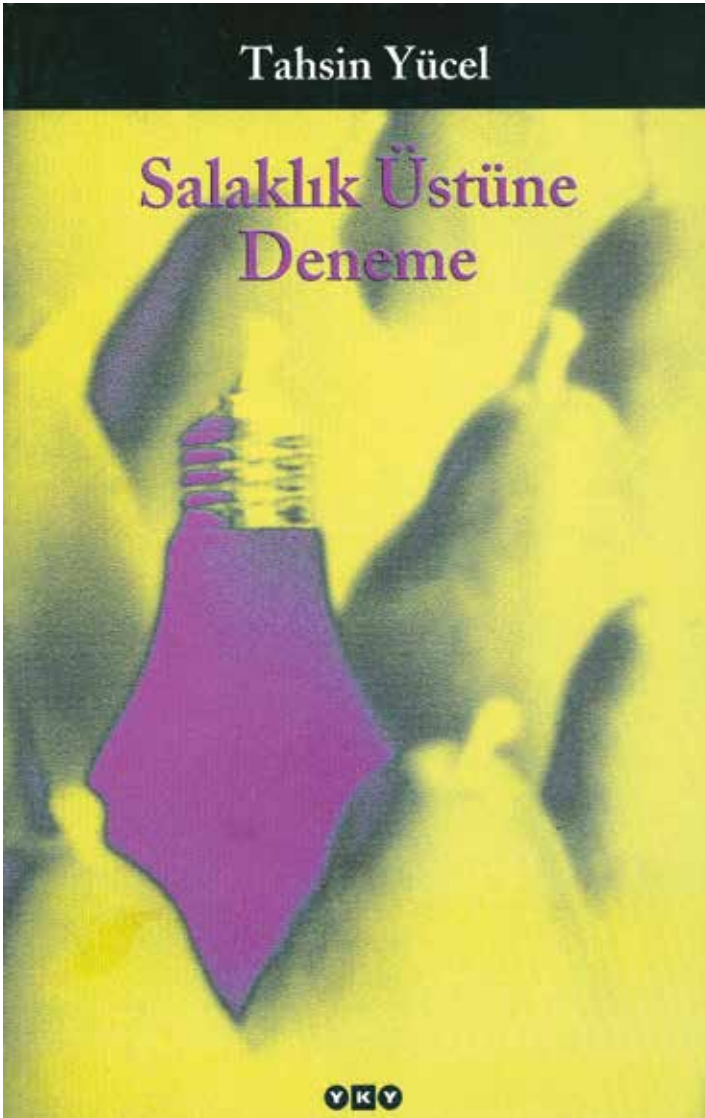
İçinde 20 unutulmaz denemenin yer aldığı Salaklık Üzerine Deneme, "salaklık nedir, salak kime denir"e odaklanmış gözlem ve düşüncelerin ürünü bir kitap.

Sözlüklerdeki tek boyutlu açıklamaları, dahası kuru gürültüleri bir kenara bırakacak olursak, "salaklık nedir" sorusu öyle kolay yanıtlanabilecek bir soru değil. "Her toplumun kendine özgü bir salaklık anlayışı ve bu anlayışa göre biçimlenmiş salakları var-

dır" desek yeridir. Bırakınız bir toplumu; bir şehrin, beldenin hatta bir sokağın bile kendine özgü salaklık anlayışından ve dolayısıyla salaklarından söz etmek mümkün. Roland Barthes'ın dediği gibi: "En yüce güzellik gibi salaklık da dile gelmez (betimlenemez)"

Romain Gary, Kral Salomon'un Bunalımı'nda romanın anlatıcısı Jeannot'ı şöyle konuşturur: "Bir salakla, şöyle gerçek bir salakla karşılaştım mı bir coşku ve saygıdır dolar içime". Romanın anlatıcısı Jeannot'ın dostu Chuck ise salaklığın bir başka boyutuyla ilgilidir: "Sorbonne'da salaklık üstüne bir tek tez bile yok, Batı düşüncesinin çöküşünün açıklaması işte burada yatıyor". Bu söz üzerine Tahsin Yücel, salaklığın ("ya da saçmalığın, ya da dangalaklığın, hepsi aynı kapiya çıkar") salt "güldürgenlik" (Tahsin Yücel'in sözü) üzerine temellendirilemeyeceğini, tarihin bugüne değin nice saçmalık üreticisine, nice görkemli salağa tanık olduğunu, ama bunların her zaman güldürmediğini vurgular: "Hitler belki de yüzyılımızın en büyük saçmalık üreticisi, en görkemli salağıdır, ama güldürmez. İdam cezasını hiç ilgisi bulunmayan bir alana: ekonomiye bağlayarak idama yargılı gençler konusunda "Asmayalım da besleyelim mi?" diyen devlet başkanı da güldürmez. Toplumlarına yön veren nice saçmalık üreticileri, özlünde gülünç olsalar bile, insanları güldürmek için değil, yaşamlarını yönlendirmek için saçmalık dizgeleri oluşturmuşlardır."

Kitabın "giriş" özelliği de taşıyan ilk denemesi "soyutlama"da Tahsin Yücel, zengin örneklemelemlerle bu konunun üzerine gidiyor ve "bilgi"ye, "nitelikli veri"ye, "olgu"ya sırt çevirerek düşünmeye çalışmanın bir tür "salaklık" olduğunu anlatmak istiyor. Baudelaire, "Bu yaşam her hastası yatak değiştirme saplantısına kapılmış bir hastanedir" demiş. Tahsin Yücel, bu sözden yola çıkarak, ömrü yinelemelerle geçene ya da geçecek olanlara, "demedi demeyin" dercesine kulağa küpelik bir-kaç söz söylemek istemiş: "Hekimlikten bıkip öğretmenliği, yargıçlıktan bıkip bakkallığı seçen kişi yinelemelerden kurtulamaz, bir yineleme düzeninden bir başka yineleme düzenine atlar; hiçbir şey yapmamayı seçen kişiye, yinelemelerin en derinine gömülmüş demektir." Ancak, öte yandan yalan, yanlış ve yanılgılar üzerine kurulan "rahat düşünceler"e (daha doğrusu yinelemelere) geçit vermemek için ısrarla kimi gerçeklikleri, olguları, nitelikli verileri belki de bir ömür boyu yinelemekten çekinmemenin önemini vurgular. Bu tarz yinelemelere örnek olarak da yıllardır bıkip usanmaksızın "dil devrimi" üzerine olan yinelemelerinden söz aç-

rak, çarpıcı örneklerle bu tür yinelemelerin gerekliliğini aynı kararlılıkla “yineler”. Bu tutumuna gerekçe olarak da şu satırları yazmış Yücel: “Birileri bizleri öyle düzenli ve öyle kararlı bir biçimde geriye çekmeye çabalıyor ki yineleme bulaşıcı olmaya başlıyor ve ilerlemek şöyle dursun, yerimizde kalabildiğimize bile şükretmemiz gerekiyor. Bu da yetmiyor: bir yandan bilgi ve ölçüyü yadsımak pahasına, herkes ülke tarihini paşa gönlüne göre yeniden yazmaya kalkıyor, bir yandan da belleksiz bir toplum olduğumuz söyleniyor.

Bilgiye bu denli kararlı bir biçimde sırt çevirenler insanda bellek mi bırakır?”

Tahsin Yücel’in sözünü ettiği “yinelemek”, hep aynı şarkıyı söylemeyi değil, “belleksiz bir toplum” yaratma projesine karşı kararlı bir karşı çıkışı öneriyor.

“Belleksiz bir toplum” yaratmanın dolaylı bir yolu da “ezberci bir toplum” yaratmak değil midir? “Ezber” adlı denemesinde Tahsin Yücel yine çarpıcı örneklerle “ezber” ile “kopya”nın aslında aynı şey olduğunu çok güzel anlatmış. Örneklerden birisi, birbirinin tıpatıp aynısı olan iki sınav kâğıdı ve bu aynılığın nedenini “biz kopya çekmedik, ezber yaptık!” diyerek açıklamaya çalışan iki öğrenciye ilişkindir. Sonuç: birbirinin tıpatıp aynısı iki öğrenciye iki ayrı diploma: “Tek bir diplomayı bile hak etmeyen bir yanıtlar toplamına karşılık iki üniversite diploması!”...Diğer bir örnek, sınavda gözlerini tavana dikerek, su gibi ezberlediği kitap sayfalarını sınav kâğıdına geçirmek için beyhude bir çabanın içine düşmüş bir öğrencinin acıklı güldürüsü...

Artık “ezber”den “çalma-çırpma”lara geçebiliriz. Tahsin Yücel, “çalmalar” adlı denemesinde, her sayfasında “izinsiz fotokopi suçtur” yazan bir kitabın fotokopi yoluyla çoğaltılmasının gerisindeki “ironik durum”dan yola çıkarak, fotokopi yoluyla izinsiz kitap çoğaltmalardan başlayıp, “göz göre göre” her türlü korumacılık ve destek ile palazlanarak artık başlı başına bir sektör haline gelen “korsan kitap”lara, oradan “marka hırsızlığı”na varıncaya kadar sonuçta her türlü çalma çırpmayı geniş bir perspektiften ele alıyor.

Köşenin sekiz, hırsızın dokuz olduğu bir ülkede “çalmalar” adlı bir deneme yazmak biraz da malumu ilan etmek gibi oluyor ama Tahsin Yücel’in “yinelemeleri” ve “ısrarcılığı” salt olanı göstermek için değil, olanın artık böyle olmaması için... Dilimin ucuna şu an Ali Cengizkan’ın “artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak” dizesi geliyor ama yerli yersiz yinelemeler bu güzel dizeyi öyle çok yıpratmış ki...

Kitaptaki denemelerde siyaset kurumundan üniversitelere; her biri ayrı telden çalışmış gibi görünüp özünde birbirine benzeyen (ya da birbirini tamam-

layan) siyaset erbabından (ya da siyaset esnafından) yan gelip yatmanın tadını almış, ortada dolaşan ne kadar ipe sapa gelmez, dayanaksız, tutarsız, verisiz, olgusuz “düşünce” (daha doğrusu rivayet, tevatür) varsa hemen hepsinin sahibi ve maliki, “tez hırsızlığı”nı, “kopya”yı, “intihal”i, “çalma-çırpma”yı neredeyse medar-ı iftihar vesilesi yapacak doçentlere, profesörlere (Tahsin Yücel bu hususlarda gerçekten çok hassastır); bir gecede “alternatifi” listeler hazırlanarak ulufe dağıtır gibi “devlet sanatçılığı” makamı dağıtan devletin ve siyasetin başlarından ellerinde “devlet sanatçılığı” beratıyla ortalıkta salak salak dolaşan (devlet) sanatçılarına; hangi koltuk olursa olsun gördüğü ya da gözüne kestirdiği her koltuğa kayıtsız şartsız yapışıp kalmanın dayanılmaz çekiciliğine kendisini kaptıranlardan “Türkiye sizinle gurur duyuyorcular”a; “Türkiye sevdalısı”ymış gibi görünüp bal gibi ırkçılık ve şovenizm sevdalarına yönelik öyle yerinde öyle sağlam, öyle gerekli eleştiri ve dokundurmalar var ki... Bu bağlamda “Paolo Bilgisizliği” adlı nefis denemeyi anmadan geçemem. Başkalarının ününe ün katmaktan başka bir işlevi olmayan ve olamayacak olan bir bilginin, topluma ve o bilgiyi bir yük gibi bedeninde taşımaya yazgılı olanlara ne yararı olabilir ki...

Tahsin Yücel’in üniversiteli gençlerle birlikte, öğrenim görmeyen yoksul gençlerin tarihte oynadıkları ilerici-devrimci rollerin hakkının teslim edilmesi üzerine yazdıklarını ayrı bir yere koyuyor, aydın sorumluluğundan dolayı bu değerli aydınımızı saygıyla, sevgiyle, özlemle anıyorum...

Tahsin Yücel’in bu birbirinden güzel, birbirinden ilginç denemelerinde “Bağnazlığın Yüzleri” adlı bir deneme var ki sanki bu kitabın omurgası. Bugüne değin okuduğum en sağlam denemelerden birisi Bağnazlığın Yüzleri...

Kimi denemeler yazarını özgürleştirir, kimi denemeler de okuyucusunu... Tahsin Yücel, yanıtlardan önce sağlam ve temelli sorulara değer veren bir aydın. Bu nedenle her yazdığı denemede önce kendine sonra topluma özgürce sorular soruyor... O sorulara denemelerinde kendince yanıtlar arıyor... Tahsin Yücel’in bir tür özgürlük arayışı olarak nitelendirilebilecek denemeleri okurla buluştuğunda artık o denemeler okurun özgürlük arayışına dönüşüyor... Yazar da okur da düşünceye özgürlük yolunda dönüşüyor, dönüştürüyor...

Okuyanı özgürleştiren denemelerin yazarı Tahsin Yücel’in, Salaklık Üstüne Deneme’si her dönemde keyifle okunabilecek birbirinden ilginç denemelerden oluşuyor. Bugünlerde yeniden okuduğum bu ilginç denemeler toplamını yaz okumaları kapsamında sizlere de öneririm...